

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

ΤΟ
ΧΡΟΝΙΚΟΝ
ΤΗΣ
ΖΩΗΣ ΜΟΥ

(1889-1979)

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ - 1999

γαλλικόν μέτωπον εἰς τὸ Σεντάν ἀπὸ τῆς 14ης Μαΐου, προή-
λαυνον βαθέως εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος.

Εἰς τὰς 26 Μαΐου 1940 ἤρχισεν ἡ ἐπιχείρησις ἐκκενώσεως
τῆς Δουνκέρκης ἀπὸ τὰ βρεταννικὰ καὶ ὄσα γαλλικὰ στρατεύ-
ματα εἶχον ἀποκλεισθῆ εἰς τὴν περιοχὴν. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη,
ἡ ὁποία ἐτερματίσθη ἐπιτυχῶς τὴν 2αν Ἰουνίου, προσέφερεν
εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν τὴν δυνατότητα νὰ ἔχη εἰς τὸ ἔδαφός της
ἓνα στράτευμα δυνάμεως 350.000 ἀνδρῶν περίπου, (225.000
Βρεταννοὶ καὶ 125.000 Γάλλοι καὶ Βέλγοι) τὸ ὁποῖον ἀπετέ-
λεσεν τὸν πυρῆνα διὰ τὴν ἀνασύνταξιν τῶν βρεταννικῶν χερ-
σαίων δυνάμεων.

Τὴν 10ην Ἰουνίου 1940 ἡ Ἰταλία κηρύσσει τὸν πόλεμον
ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς καταρρεούσης Γαλλίας. Τὴν
14ην Ἰουνίου οἱ Γερμανοὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ Παρίσι καὶ τὴν
22αν τοῦ ἰδίου μηνὸς ὑπογράφεται εἰς τὴν Κομπιένην ἡ ἀνακω-
χὴ διὰ τῆς ὁποίας ἡ Γαλλία ἐξήρχετο τοῦ πολέμου, ἐνῶ ὁ De
Gaulle, ἡγούμενος τῶν «Ἐλευθέρων Γάλλων», ἐδήλωνεν εἰς τὸ
Λονδῖνον ὅτι θὰ συνέχιζεν ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας τὸν ἀγῶνα
καὶ ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως ὡς ἐπί-
σημος ἐκπρόσωπος τῆς χώρας του.

Ἀπὸ τῆς 10ης Ἰουλίου 1940 οἱ Γερμανοὶ ἤρχισαν συστη-
ματικούς βομβαρδισμούς ἐναντίον τοῦ ἀγγλικοῦ ἐδάφους ἡμέ-
ραν καὶ νύκτα. Παρὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, ἡ γιγαντιαία
αὕτη ἐπιχείρησις, ἡ ὁποία διήρκεσεν μέχρι τῶν μέσων Ὀκτω-
βρίου 1940 καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν ἱστορίαν μὲ τὸ ὄνομα «Μάχη τῆς
Ἀγγλίας», ἀπέτυχε νὰ κάμψη τὴν βρεταννικὴν ἀντίστασιν.
Ἐφάνη πλέον ὅτι, παρὰ τὰς ἐντυπωσιακὰς ἐπιτυχίας τῶν Γερ-
μανῶν, ὁ πόλεμος θὰ ἦτο μακρὸς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἑλλάς ἐτήρει τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας
εἶχεν ἀναλάβει ἐναντι τῶν Βρεταννῶν καὶ τῶν Γάλλων περὶ εὐ-
μενοῦς ὑπὲρ αὐτῶν οὐδετερότητος. Παρὰλλήλως διετήρει ἀγα-

θὰς σχέσεις μετὰ τῆς Γερμανίας. Αἱ μετὰ τῆς Ἰταλίας σχέσεις
ὄμως, ἔβαινον διαρκῶς ἐπὶ τὰ χεῖρα, διότι μετὰ τὴν κατάληψιν
τῆς Ἀλβανίας, οἱ Ἰταλοὶ προέβαινον εἰς συνεχεῖς προκλήσεις
καὶ ἐδημιούργουν ἀλλεπάλληλα συνοριακὰ ἐπεισόδια.

Τὴν 15ην Αὐγούστου τὸ καταδρομικὸν μας «Ἑλλη» ἐτορ-
πιλλίσθη εἰς τὴν Τήνον, ὅπου εὐρίσκετο διὰ νὰ συμμετάσχη εἰς
τὸν ἐορτασμὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἦτο κοινὸν μυ-
στικὸν ὅτι τὴν «Ἑλλη» ἐτορπιλλίσαν οἱ Ἰταλοὶ. Ἡ κυβέρνη-
σις ὄμως ἐδήλωσεν ὅτι ὁ τορπιλλισμὸς ἐγένετο ἀπὸ ὑποβρύχιον
ἀγνώστου ἐθνικότητος διότι, ὁ Μεταξᾶς, γνωρίζων τὰς βλέψεις
τοῦ Μουσολίνι ἐπὶ τῶν Βαλκανίων καὶ τὴν ἐπιδίωξίν του νὰ
ἐπωφεληθῆ οἰασδήποτε εὐκαιρίας διὰ νὰ μᾶς κηρύξῃ τὸν πό-
λεμον, δὲν ἤθελε νὰ τὸν προκαλέσῃ διὰ νὰ μὴ ἀναγκάσῃ τοὺς
Γερμανοὺς νὰ τὸν βοηθήσουν.

Ὅπως ἀπεκαλύφθη μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πολέμου, ἀπὸ τὰ ἀπο-
μνημονεύματα τοῦ Grazzi, Ἰταλοῦ πρέσβεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ καταδρομικὸν μας «Ἑλλη» ἐτορπιλλίσθη
ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν ὑποβρύχιον «Delfino» κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρ-
χηγοῦ τοῦ ἰταλικοῦ ναυτικοῦ Καβανιάρι.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1940 συνήλθε τὸ ὑπουρ-
γικὸν συμβούλιον τῆς Ἰταλίας καὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ Μουσολίνι
ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῆ αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ
νὰ καταλάβῃ τὰ ἑδάφη της.

Ὅτω, τὰ ἐξημερώματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Grazzi
μετέβη εἰς τὴν ἐν Κηφισιᾷ οἰκίαν τοῦ Μεταξᾶ καὶ τοῦ ἐπέδωκε
τὴν ἰταλικὴν διακοίνωσιν. Ὁ πρωθυπουργὸς ἀπήντησε μὲ ἓνα
ἀδίστακτον «Ὁχι» καὶ οὕτω εὐρέθημεν εἰς ἐμπόλεμον κατάστα-
σιν μὲ τὴν Ἰταλίαν.

Τὴν αὐτὴν νύκτα, προτοῦ κἂν δοθῆ ἡ ἀπάντησις τοῦ Με-
ταξᾶ, τὰ ἰταλικά στρατεύματα, εἰσῆλσαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν
ἔδαφος. Τὴν 29ην Ὀκτωβρίου 1940 ἡ κυβέρνησις ἀπεκάλυψεν

Ο Ιωάννης Μεταξάς διερχόμενος την οδό Βασιλίσσης Σοφίας, ολίγες ημέρες μετά την έναρξιν του Έλληνοϊταλικού Πολέμου.

επισήμως ότι η «Έλλη» είχε τορπιλισθή από Ιταλικόν υποβρύχιον και έπεδείχθησαν δημοσία τὰ θραύσματα τῶν Ιταλικῶν τορπιλλῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον πλήξει τὸ καταδρομικόν μας.

Ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου οἱ Ἕλληνες ἔθεσαν κατὰ μέρος τὰς διαφορὰς των καὶ ὡς εἰς ἄνθρωπος ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως. Τὸ αὐτὸ ἔπραξα καὶ ἐγώ. Ἐπεσκέφθην τὸν Μεταξᾶ αὐθημερόν καὶ ἔθεσα ἑαυτὸν εἰς τὴν διάθεσίν του. Οὕτω αἱ σχέσεις μας, αἱ ὁποῖαι εἶχον διακοπῆ ἀπὸ τοῦ 1936 μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς δικτατορίας, ἀποκατεστάθησαν πλήρως.

Πρὸς ἔκπληξιν ὅλου τοῦ κόσμου, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπέκρουσεν ἐπιτυχῶς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τὴν 2αν Νοεμβρίου 1940 εὗρίσκετο ἤδη ἐντὸς τοῦ ἄλβανικοῦ ἐδάφους. Οἱ Ἰταλοὶ υπέστησαν βαρείας ἤττας τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης. Τὴν 22αν Νοεμβρίου κατελήφθη ἡ Κορυτσᾶ, τὴν 6ην Δεκεμβρίου οἱ Ἅγιοι Σαράντα, τὴν 8ην Δεκεμβρίου τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ τὴν 24ην Δεκεμβρίου ἡ Χειμάρρα.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ἰταλίας ἐναντίον

μας, ἡ κόρη μου Ἑλλη ὑπανδρεύθη τὸν ἱατρὸν Β. Μαλάμον καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἐκεῖνος μετέβη εἰς τὸ μέτωπον.

Μολονότι ἤμην μετὰ τῶν πρώτων οἱ ὄπλοι προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὁ Μεταξᾶς δὲν με ἐχρησιμοποίησε μέχρι τῆς 2ας Δεκεμβρίου, ὅποτε με ἐπεστράτευσε καὶ με ἐτοποθέτησε εἰς τὸ Τμῆμα Πληροφοριῶν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας ἔδωσα τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἔθεωρήθησαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον με ὥρισε σύνδεσμον μετὰ τὸν Διεθνῆ Ἐρυθρὸν Σταυρὸν καὶ μετὰ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Οὐγγαρίας, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν προστασίαν τῶν ἰταλικῶν συμφερόντων ἐν Ἑλλάδι.

Ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἰταλῶν ἡ Ἑλλὰς ὑφίστατο διττὴν πίεσιν, τόσο ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλων ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν.

Οἱ Ἀγγλοι προσέφεροντο νὰ μᾶς στείλουν βοήθειαν ἐκ τῶν δυνάμεων τοῦ στρατηγοῦ Wavel, ἡ ὁποία ὅμως ἦτο ἐντελῶς ἀνεπαρκής. Ὁ Μεταξᾶς θέλων ἀφ' ἐνὸς νὰ μὴ προκαλέσῃ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς Ἀγγλους, ἐζήτησε τὴν ἀποστολὴν τοῦλάχιστον 15 μεραρχιῶν, τὰς ὁποίας ἐγνώριζε ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διαθέσουν οἱ Βρεταννοί.

Ἡ πολιτικὴ, τὴν ὁποίαν εἶχε ἀποφασίσῃ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Μεταξᾶς ἀπέναντι τῶν Ἀγγλων, ἀπεικονίζεται εἰς τὴν μυστικὴν ἔγγραφον ἀνακοίνωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπέδωσεν τὴν 18ην Ἰανουαρίου 1941, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του, εἰς τὸν Ἀγγλὸν πρέσβυν Palletet καὶ ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Εἴμεθα ἀποφασισμένοι ν' ἀποκρούσωμεν, με κάθε θυσίαν, εἰσβολὴν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων ΑΛΛΑ ΟΥΔΟΛΩΣ ΘΕΛΟΜΕΝ ΝΑ ΤΗΝ ΠΡΟΚΑΛΕΣΩΜΕΝ, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ Η ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΘΑ ΗΛΘΝΑΤΟ ΝΑ ΜΑΣ ΠΑΡΑΣΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕ

ΛΟΝΙΑΝ Η Μ. ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ ΗΤΟ ΑΡΚΕΤΗ ΔΙΑ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν στρατηγὸν Wavel ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς βοήθειας αὐτῆς.

Ἡ βοήθεια, ἡ ὁποία μᾶς παρέχεται, ἦτοι: 24 πединά τηλεβόλα, 12 βαρέα τοιαῦτα, 40 κατὰ προσέγγισιν ἀντιαεροπορικὰ καὶ 24 ἀντιαρματικὰ πυροβόλα καὶ 25 μέσα καὶ ἐλαφρὰ ἄρματα, εἶναι ἀπολύτως ἀνεπαρκῆς, χωρὶς νὰ ὀμιλῶμεν περὶ τῆς τελείας ἀπουσίας δυνάμεων πεζικοῦ. Κατὰ συνέπειαν, ἐνῶ ἡ μεταφορὰ τῶν δυνάμεων αὐτῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν θὰ ἀπετέλει μίαν πρόκλησιν, συνεπαγομένην τὴν ἄμεσον προέλασιν τῶν Γερμανῶν καὶ πιθανῶς τῶν Βουλγάρων ἐναντίον μας, ἡ ἀνεπάρκεια τῆς δυνάμεως αὐτῆς θὰ καταστήσῃ βεβαίαν τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀντιστάσεώς μας.

Ἐκτὸς τούτου, ἐδηλώθη ἡμῖν κατηγορηματικῶς ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία καίτοι ἀποφασισμένη νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τῆς ἐνδεχομένης διαβάσεως τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὸ ἔδαφός της, θὰ ἀπέσυρῃ τὴν προαναφερθεῖσαν βεβαίωσιν, ἐν περιπτώσει μᾶς γερμανικῆς ἐπιθέσεως προκαλουμένης ἐκ τῆς ἀποστολῆς βρετανικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους προτιμῶμεν τὴν λύσιν, τὴν ὁποίαν ὑπεδείξαμεν εἰς τὸν στρατηγὸν Wavel κατὰ τὰς τελευταίας μας συνομιλίας. Νὰ μελετήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ δηλαδὴ καὶ νὰ προβῶμεν ἡμεῖς εἰς τὰς τελευταίας ἐτοιμασίας, ἐν ὧσιν τῆς μεταφορᾶς βρετανικῶν στρατευμάτων, κατὰ τρόπον μὴ προκαλοῦντα τὴν προσοχὴν τῶν Γερμανῶν, πρᾶγμα ὅπερ εἶναι δυνατὸν.

Ἐξ ἄλλου ἡ μεταφορὰ τῆς βρετανικῆς αὐτῆς δυνάμεως πρὸς τὴν Μακεδονίαν δὲν θὰ ἐλάμβανε χώραν παρὰ μόνον ἐὰν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα, διασχίζοντα τὸν Δούναβιν, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ὁ κίνδυνος μίας προελάσεως πολὺ ταχείας, καθιστώσης ἀδύνατον τὴν ἀγγλικὴν ἐνίσχυσιν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποφευχθῇ διὰ τῆς σοβαρᾶς καὶ λεπτομερειαικῆς παρασκευῆς τῆς ἐκτελέσεως τῶν μεταφορῶν, ἡ ὁποία ἄλλωστε δὲν ἐγίνε ἀκόμη, οὕτως ὥστε καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ στρατηγὸς Wavel δὲν γνωρίζει ἐπακριβῶς τὸν χρόνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἀπαιτηθῇ διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προαναφερθεισῶν βρετανικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ἐξυπακούεται ὅτι ἡ ὁργάνωσις τῆς στρατηγικῆς αὐτῆς ἐφεδρείας καὶ τῶν μέσων τῆς μεταφορᾶς πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἀποστολὴ τῶν ἐν λόγῳ δυνάμεων νὰ δύναται νὰ γίνῃ εἰς πᾶσαν στιγμὴν.

Ἐκεῖ ἐγκεῖται ἄλλωστε ἡ ἐννοια τῆς στρατηγικῆς ἐφεδρείας.

Ὅποσδήποτε θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ὁργάνωσις μιᾶς ἰσχυρᾶς ἀεροπορικῆς δυνάμεως, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ἀποβίβασις εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μακεδονίας θὰ καθίστατο ἐξαιρετικὰ δύσκολος, ἀεροπορικῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ὁ στρατάρχης Λογκμὸρ δὲν διαθέτει τὴν στιγμὴν αὐτήν.

Εἶναι προφανές ὅτι τὸ ἀνωτέρω δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πληρῶσῃ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς προαναφερθείσης δυνάμεως, ἡ ὁποία θὰ ἀποσταλῇ τὴν στιγμὴν τὴν ὁποίαν ὑπεδείξαμεν.

Ἴδού διατί νομίζομεν ὅτι, ὀφείλομεν νὰ προσελκύσωμεν δλωρῶς ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας διαθέτει αὕτη σήμερον εἰς τὴν Ἑγγυὴ Ἀνατολήν.

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΗΜΑΣ ΘΑ ΕΚΠΛΗΡΩΣΩΜΕΝ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΜΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ.

Ἐναπόκειται, συνεπῶς, εἰς τὴν Βρετανικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς ὑποδείξεις μας, αἱ ὁποῖαι εἶναι φίλων πιστῶν καὶ ἀφωσιωμένων.»

Ἐξ ἄλλου οἱ Γερμανοί, διὰ τοῦ ἐνταῦθα πρέσβεως των Πρίγκιπος Ἑρμπαχ, προσεπάθουν νὰ μᾶς πείσουν νὰ δεχθῶμεν τὴν μεσολάβησιν των, διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὰς θέσεις τὰς ὁποίας ἤδη κατείχομεν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ αἱ διαφοραὶ μας μετὰ τῆς Ἰταλίας νὰ λυθοῦν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου. Ἡ πρότασις ἦτο βεβαίως δελεαστικὴ, ἐνεῖχε ὅμως τὸν κίνδυνον ὅτι, οἱ Ἰταλοὶ ἐκμεταλλεῦόμενοι οἰανδήποτε εὐνοϊκὴν δι' αὐτοὺς στιγμὴν θὰ παρεσπόνδουν καὶ θὰ ἔρριπτον ἐναντίον μας ὀλόκληρον τὸ βάρος τῶν δυνάμεων των. **Διὰ τοῦτο ὁ Μεταξᾶς δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὴν μεσολάβησιν τῶν Γερμανῶν προτοῦ φθάσουν αἱ δυνάμεις μας εἰς τὴν θάλασσαν, ὅθεν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κατοπευώμεν ἐγκαίρως τὰς κινήσεις τῶν Ἰταλῶν.**

Τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου 1940 μὲ ἐξήτησεν ἐσπευσμένως ὁ πρωθυπουργός. Συνηντήθημεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Μεγάλη Βρεταννία», ὅπου εἶχον μεταφερθῆ τὰ γραφεῖα τῆς κυβερνήσεως. Μοῦ εἶπεν ὅτι εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μοῦ ἀναθέσῃ ἀποστολὴν ἢ ὁποία θὰ συνίστατο εἰς τὸ νὰ τοῦ φέρω ὠρισμένας πληροφορίας διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἐπειδὴ συνεδεόμην στενῶς μὲ τὸν Ἀντιβασιλέα τῆς Πρίγκιπα Παῦλον. Ἦθελεν ἐπίσης νὰ καθησυχάσῃ τοὺς Γερμανοὺς ἐπὶ τῶν προθέσεών μας.

Ἐφοῦ μοῦ ἐξήγησε τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ἦτο ἀποφασισμένος νὰ τηρήσῃ ἐναντὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας, μοῦ ἔδωσε τὰς ὁδηγίας τὰς ὁποίας παραθέτω ἐδῶ ἐκ σημειώματος τὸ ὁποῖον συνέταξα ἀμέσως μετὰ τὴν συνομιλίαν μας:

Τὰ συμφέροντά μας, κατόπιν μάλιστα τῆς συμμαχίας Ἀγγλίας-Γαλλίας-Τουρκίας μᾶς ἐπέβαλλον νὰ ταχθῶμεν μὲ τὸ μέρος τῆς Ἀγγλίας, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐτάσσετο ὀριστικῶς καὶ ἡ Ἀμερικὴ. Τοῦτο δέ, ὄχι μόνον λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς μας θέσεως, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο βέβαιον ὅτι τὸ πέρας τοῦ πολέμου θ' ἀπέβαιεν ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας. Τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐπέβαλλον ὅμως νὰ παραμείνωμεν μακρὰν τοῦ πολέμου ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, διότι ἡ ἰσχὺς τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων τῆς ἦτο τοιαύτη, ὥστε ν' ἀμφισβητήσῃ ἐπὶ μακρὸν τὴν τελικὴν κατίσχυσιν τῶν ἀντιπάλων τῆς καὶ διότι ἡ οἰκονομικὴ καὶ γενικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν τῆς ἐπέτρεπον ν' ἀποδυθῆ εἰς μακρὸν πόλεμον.

Κατὰ συνέπειαν ἡ Ἑλλάς ὄφειλε νὰ προασπίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς καὶ τὴν τιμὴν τῆς, ἀποκρούουσα οἰανδήποτε εἰσβολὴν ἢ ἐμφανῆ παραβίασιν τῆς οὐδετερότητός τῆς, ἐν οὐδεμιᾷ ὅμως περιπτώσει ἔπρεπε νὰ προκαλέσῃ τὴν Γερμανίαν. Διὰ τοὺς λόγους ἀκριβῶς τούτους ἀντιπαρήλθεν πᾶσαν ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας πρόκλησιν, ἡμύνθη ὅμως ὅταν ἡ Ἰταλία παρεβίασε τὸ ἔδαφός μας. Καὶ μετὰ τὴν νικηφόρον ἔκβασιν τῆς πρώτης φάσεως τοῦ πολέμου, ἡ Ἑλλάς οὐδένα κατακτητικὸν σκοπὸν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐναντίον τῆς Ἀλβανίας, πλὴν τῆς διαρρυθμίσεως τῆς συνοριακῆς τῆς γραμμῆς καὶ ὁ μόνος ἀντικειμενικός

τῆς σκοπὸς ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὰ Βαλκάνια.

Ὁ Μεταξᾶς διεβεβαίωνε τοὺς Γερμανοὺς ὅτι, ἡ μόνη βοήθεια, τὴν ὁποίαν θὰ ἀπεδέχετο ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς, συνίστατο εἰς ὑλικὸν καὶ ἀεροπορίαν, καὶ ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ ἐπέτρεπε εἰς ἀγγλικὰ στρατεύματα ν' ἀποβιβασθῶσι ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἐπεθύμει νὰ ἀποφύγῃ πᾶσαν ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας μεσολάβησιν εἰς τὴν ἑλληνοϊταλικὴν σύρραξιν πρὸ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἰταλῶν ἐκ τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Δὲν ἦτο ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν βοήθειαν εἰς ἀεροπορίαν καὶ πολεμικὸν ὑλικὸν, κατ' οὐδένα ὅμως τρόπον ἐπεθύμει νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν Ἀγγλίαν. Μοῦ προσέθεσε ὅτι ἔπρεπε νὰ πείσωμεν τοὺς Γερμανοὺς ὅτι οὐδεμίαν ἐχθρότητα ἐτρέφομεν ἐναντίον των καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἐδέχετο ἀπόβασιν βρεταννικῶν στρατευμάτων ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίστατο ἐπίθεσιν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν.

Ἐφοῦ ἐγιναν αἱ ἀπαιτούμεναι διαδικασίαι διὰ τὴν ἀποστράτευσίν μου, ἀνεχώρησα διὰ Βελιγράδιον.

Ἐκεῖ διεπίστωσα ὅτι τὸ κοινὸν αἶσθημα τῶν Σέρβων ἦτο ὑπὲρ τῆς συμμετοχῆς τῆς Γιουγκοσλαβίας εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀγγλων. Οἱ Κροάται ὅμως ἀντέδρων εἰς τὴν ἰδέαν οἰασθήποτε πολεμικῆς περιπετείας. Διὰ τοῦτο, ὁ Ἀντιβασιλεὺς, Πρίγκιψ Παῦλος, παρὰ τοὺς προσωπικοὺς του δεσμοὺς μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἀπέχθειάν του, ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος. Δὲν ἀμφέβαλλεν περὶ τῆς τελικῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ἀγγλίας. Ἐγνώριζεν ὅμως, ὅτι αὕτη ἦτο ἐντελῶς ἀνίσχυρος νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ἐξ ἄλλου ἡ χώρα του ἦτο ἐντελῶς ἀπαράσκευος διὰ τὸν πόλεμον ἐνῶ οἱ Γερμανοί, ἔχοντες ἐγκατασταθῆ εἰς Οὐγγαρίαν καὶ Ρουμανίαν, θὰ ἠδύνατο νὰ διαβοῦν σχεδὸν ἀμαχητὶ τὰ γιουγκοσλαβικὰ σύνορα.

Ἄλλὰ τὸ μεγαλύτερον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἠγείρετο ἐν περιπτώσει συμμετοχῆς τῆς Γιουγκοσλαβίας εἰς τὸν πόλεμον, ἦτο ἡ διάλυσις τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ κράτους. Ὁ Ἀντιβασιλεὺς Παῦλος ἐπίστευεν ὅτι, ἐὰν ἡ Γιουγκοσλαβία εἰσῆρχετο εἰς τὸν πόλεμον, θὰ κατεκερματίζετο, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ

έκβασις του. Καί τούτο διότι, Κροάται καί Σλοβένοι θά ἀπεσχίζοντο. Οἱ μὲν πρῶτοι διὰ ν' ἀποτελέσουν ἀνεξάρτητον κράτος, οἱ δὲ ἄλλοι διὰ νὰ προσαρτηθῶσιν εἰς τὴν Γερμανίαν ἢ εἰς εἰς ἕτερον σχηματισθόσμενον παραδουνάβιον κράτος, ἀναλόγως τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου.

Πέραν τούτου, ὁ Πρίγκιψ Παῦλος μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι, κατὰ τὴν μυστικὴν μετάβασιν τοῦ Γιουγκοσλάβου ὑπουργοῦ ἐξωτερικῶν Μάρκοβιτς εἰς Berghof, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1940, οὐδεμία ὑποχρέωσις εἶχεν ἀναληφθῆ, περὶ διελεύσεως στρατιωτικῶν δυνάμεων ἢ πολεμικοῦ ὕλικου διὰ τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ ἐδάφους. Ἐὰν ἡ Γιουγκοσλαβία παρέμενεν οὐδετέρα, τὰ κοινὰ μας σύνορα οὐδένα θά διέτρεχον κίνδυνον. Ἐάν, τοῦναντίον, ἡ Γιουγκοσλαβία συμμετεῖχεν τοῦ πολέμου παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀγγλων, οἱ Γερμανοὶ εἰσερχόμενοι ἐκ βορειοανατολῶν εἰς τὸ ἔδαφός της, διὰ τῶν αὐστριακῶν, οὐγγρικῶν καὶ ρουμανικῶν συνόρων, θά προήλαυον ἀκάθεκτοι καὶ θά κατελάμβανον ἀμαχητὶ σχεδὸν τὴν Θεσσαλονίκην διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ. Μοῦ προσέθεσεν ὅτι, εἶχε καταστήσει σαφὲς εἰς τοὺς Γερμανοὺς ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεχθῆ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς ἄλλας χεῖρας ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ ὅτι εἶχε λάβει τὰς ἀναγκαίας περὶ αὐτοῦ διαβεβαιώσεις.

Ἄσπονδον ἀφεῶρα εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὁ Πρίγκιψ Παῦλος ἐθεώρει ὅτι αὕτη θά ἐξηπάτα μέχρι καὶ τῆς τελευταίας στιγμῆς τοὺς Ἀγγλους, ὑποσχομένη ὅτι δὲν θά ἐπέτρεπε τὴν διὰ τοῦ ἐδάφους της διάβασιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ ὅτι οἱ Βρεταννοὶ θά ἐξηκολούθουν νὰ δίδουν πίστιν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις της.

Ἐπίστευεν, τέλος, ὅτι ἡ Τουρκία ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θά ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος, παρὰ τὰς ἀντιθέτους πληροφορίας τὰς ὁποίας καὶ αὐτὸς (ὁ Πρίγκιψ Παῦλος ὡς Ἀντιβασιλεὺς) εἶχεν. Ἀντιθέτως, πεποίθησίς του ἦτο ὅτι, ἡ Τουρκία θά ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου νὰ μὴ ἀντιταχθῆ οὐσιαστικῶς εἰς τὴν διὰ τοῦ ἐδάφους της διέλευσιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Ὁ Πρίγκιψ Παῦλος εἶχε καταλήξει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, τὸ συμφέρον τῶν Βαλκανίων ἐπέβαλλε νὰ παραμείνουν μακρὰν τοῦ πολέμου. Ὅτι ἔπρεπε νὰ εὐρεθῆ καὶ τώρα ἀκόμη τρόπος

στενῆς μεταξύ των συνεργασίας, μὲ βάσιν τὴν ἐκ μέρους των παροχὴν ἐγγυήσεων πρὸς τοὺς ἐμπολέμους, ὅτι θά ἀνθίσταντο ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν παραβίασιν τοῦ ἐδάφους των ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου ἐξ αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐβλεπεν ὅτι, εἰς τοιαύτην συνενόησιν θά ἦτο ἀδύνατον νὰ προσχωρήσουν, ἡ Ρουμανία, ἐφ' ὅσον εἶχεν ἀπὸ μακροῦ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ Βουλγαρία, ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη ταχθῆ μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀξονος, τοιαύτην ἐγγυήσιν ἦτο δυνατόν νὰ παράσχουν μόνον ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία, ἐὰν ἀνελάμβανον πρὸς ἀλλήλας τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐμποδίσουν ἀπὸ κοινοῦ τὴν διέλευσιν γερμανικῶν στρατευμάτων διὰ τῶν ἐδαφῶν των¹.

Ἀναχωρήσας ἐκ Βελιγραδίου μετ' ὀλίγας ἡμέρας, μετέβην εἰς Βέρνην. Κατὰ τὰς συνομιλίας τὰς ὁποίας εἶχον ἐν τῇ ἐλβετικῇ πρωτεύουσῃ, ἐσημάτισα τὴν γνώμην ὅτι, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν γενικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις ὅτι τελικῶς θά κατίσχυεν εἰς τὸν πόλεμον ἡ Μεγάλη Βρεταννία. Ὑπεστηρίζετο ὅμως ὅτι ὁ ἀγὼν θά ἦτο μακρὸς καὶ τραχὺς καὶ ὅτι οἱ Βρεταννοὶ θά ὑφίσταντο, πρὸ τῆς τελικῆς νίκης, φοβερὰ πλήγματα. Ἀκόμη, ὅτι ταχέως θά εὐρισκόμεθα πρὸ γερμανορωσικῆς ρήξεως καὶ ὅτι ἡ πολεμικὴ ἐξάρτησις τῆς Ρωσσίας θά προεκάλει κατάπληξιν.

Ἄσπονδον ἀφεῶρα εἰς τὰ Βαλκάνια, οἱ Γερμανοὶ θά ἐπεθύμουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν οὐδετερότητά των. Ἦσαν βέβαιοι περὶ τῶν φιλικῶν, ἐναντι αὐτῶν, διαθέσεων τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας ὡς καὶ περὶ τῆς οὐδετερότητος τῆς Τουρκίας. Ζηρῶς ὅμως ἀμφέβαλλον διὰ τὴν στάσιν τῆς Γιουγκοσλαβίας. Διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν καθίστατο δυνατὴ ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης εἰς τὰ Βαλκάνια, θά ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἐξακολουθήσουν θεωροῦντες τὴν ἐλληνοϊταλικὴν σύρραξιν ὡς καθαρῶς ἐντοπισμένον μεταξύ τῶν δύο χωρῶν πολεμικὸν γεγονός καὶ θά προσεπάθουν νὰ εὕρουν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν μεσολαβήσεως.

Ἡ μεσολάβησις αὕτη κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἀντιπάλων εἰς τὰ παλαιὰ των σύνορα, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς γενικῆς ἀποχωρήσεως τῶν Ἀγγλων ὄχι μόνον ἐκ τῆς ἡπει-

1. Ἴδε ἐκθεσιν μου περὶ τῆς Συνομιλίας μὲ Πρίγκιπα Παῦλον εἰς Βελιγραδίον, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15.1.1941.

ρωτικής Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ναυτικῶν βάσεων τὰς ὁποίας εἶχον καταλάβει. Μετὰ τὰς νίκας ὅμως, τὰς ὁποίας κατήγαγεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν, ἐφαίνετο ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ δεχθοῦν ὅπως ἡμεῖς καὶ οἱ Ἰταλοὶ διατηρήσωμεν τὰς θέσεις τὰς ὁποίας κατεῖχομεν καὶ νὰ ἀρκεσθῶσι νὰ ζητήσουν τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἄγγλων ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ὄχι ὅμως καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν βάσεων τὰς ὁποίας κατεῖχον².

Δὲν κατῴρθωσα νὰ ἐξακριβώσω τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν θὰ ἐτήρει ἡ Γερμανία ἐὰν ἡ Ἑλλάς δὲν ἐδέχετο τὴν μεσολάβησίν της, διότι εἶχον λάβει ρητὰς ὁδηγίας νὰ ἀποφύγω οἰανδήποτε συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος.

Οὐδεμία, ἐν τούτοις, ἀμφιβολία ὑπῆρχεν ὅτι, ἐν περιπτώσει ἀποβάσεως ἀγγλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐπεζήτησαν νὰ ἐκκαθαρίσουν ἀμέσως τὴν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια. Τοῦτο προέκυπτεν ὄχι μόνον ἐκ πληροφοριῶν μου ἀλλὰ καὶ:

1. Ἐκ τοῦ διαβήματος τοῦ Πρίγκιπος Παύλου τῆς Γιουγκοσλαβίας πρὸς τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ φίλους του, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ στρατηγοῦ Wavel εἰς Ἀθήνας τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1941. Διὰ τοῦ διαβήματος τούτου, ὁ Πρίγκιψ Παῦλος ἐζήτηε νὰ πείσῃ τοὺς Ἄγγλους περὶ τῶν κινδύνων εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἐξετίθεντο τὰ Βαλκάνια, ὡς καὶ τὸ βρετανικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἐν περιπτώσει ἀποβάσεως τῶν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα³.

2. Ἀπὸ τὸν λόγον τῆς 30ης Ἰανουαρίου 1941, τοῦ Χίτλερ, ὁ ὁποῖος εἶπεν:

«Οἱ Ἄγγλοι ἐλπίζουν ὅτι ἴσως θὰ ἐπιτύχουν κάτι εἰς τὰ Βαλκάνια. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, θὰ πλήξωμεν τὴν Ἀγγλίαν ὅπου τὴν συναντήσωμεν. Εἴμεθα ἀρκετὰ ἰσχυροὶ πρὸς τοῦτο.»

2. Ἴδε ἐκθεσίν μου ἐκ Βέρνης ἐπὶ συνομιλίας μου μετὰ Körcher καὶ Kordt εἰς τὰς 23.1.1941.

3. Ἴδε ἐκθεσίν μου ἐκ Βελιγραδίου, 15.1.1941.

Ἦτο ἄλλωστε φυσικὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι, ἡ Γερμανία ἀγωνισθεῖσα εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον διὰ νὰ ἀποδιώξῃ τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τῆς ἐπιτρέψῃ, νὰ θέσῃ ἐκ νέου πόδα ἐπ' αὐτῆς εἰς ἕτερον σημεῖον.

Ἐκτὸς ὅμως τούτου, ἡ παρουσία ἀγγλικῶν στρατευμάτων ἐν Ἑλλάδι, ἦτο δυνατόν νὰ παρασύρῃ, ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Γιουγκοσλαβίαν ἐναντίον τῶν⁴.

Κατὰ συνέπειαν, ἦτο λογικὸν νὰ κατέληγόν τις εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἡ Γερμανία θὰ εἶχε κάθε συμφέρον νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐναντι τοιαύτης ἀγγλικῆς ἐνεργείας μετὰ οἰανδήποτε θυσίαν καὶ ὅτι, ἡ μόνη ἐλπίς ἦν θὰ εἶχον τὰ βαλκανικὰ κράτη νὰ παραμείνωσι μακρὰν τοῦ πολέμου, θὰ ἦτο ἡ ἐξασφάλισις τῆς Γερμανίας ἀπὸ τὸν κίνδυνον παρουσίας ἀγγλικῶν στρατευμάτων.

Ἡ ἐν Βουλγαρίᾳ κοινὴ γνώμη παρέμενε, ὡς ἦτο πάντοτε, ἀφωσιωμένη εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἡ κυβέρνησις τῆς ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς βλέψεις τῆς ἐναντι τῆς Ρουμανίας, τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι, ἐν περιπτώσει νίκης τῶν Ἄγγλων, δὲν θὰ τῆς ἀφηροῦντο ὅλα ὅσα θὰ εἶχε κατορθώσει νὰ πραγματοποιήσῃ ἐν τῷ μεταξύ. Τοῦτο δέ, διότι ἀφ' ἐνὸς αἰ φιλοβουλγαρικαὶ τάσεις ἐν Ἀγγλίᾳ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκλείψουν ἐντελῶς καὶ ἀφ' ἑτέρου, διότι ἡ Ρωσσία ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ τὴν ἀφηνεν ἀνυποστήρικτον. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας προϋποθέσεις, ἡ θέσις τῆς Βουλγαρίας δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταστῇ χειροτέρα ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη μετὰ τὸ πέρας τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Κατὰ συνέπειαν, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται ἐν Βουλγαρίᾳ ἐσωτερικὴ ἀντίδρασις λόγῳ τῆς εἰσόδου γερμανικῶν στρατευμάτων ἐκεῖ.⁵

Ἐκ Βέρνης μετέβην εἰς Γενεύην, ὅπου ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ Μεταξᾶς ἀπέθανε τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1941 καὶ ὅτι τὴν πρῶτην θυπουργίαν ἀνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος Κορυζῆς. Ἐκεῖ ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Κορυζῆ, εἰς τὴν ὁποίαν μοῦ ἔλεγε ὅτι, εἶχε λάβει

4. Ἴδε ἐκθεσίν μου ἐκ Βέρνης, ἐπὶ συνομιλίας μου μετὰ Κιοσσεϊβάνωφ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 Φεβρουαρίου 1941.

5. Ἴδε ἐκθεσίν μου ἐπὶ συνομιλίας μετὰ Κιοσσεϊβάνωφ.

γνώσιν τῆς ἀποστολῆς μου καὶ μὲ παρεκάλει, ἀφοῦ μεταβῶ εἰς Βελιγράδιον καὶ Σόφιαν, νὰ ἐπιστρέψω τὸ ταχύτερον εἰς Ἀθήνας, διότι μὲ εἶχε διορίσει μέλος τῆς Διοικουσίας Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν Κ. Ζαβιτσιάνον ὡς πρόεδρον καὶ τοὺς καθηγητὴν Κ. Τριανταφυλλόπουλον καὶ ἐμὲ ὡς μέλη. Οὕτω ἐκ Γενεύης ἐπέστρεψα εἰς Βελιγράδιον, ἐκεῖθεν μετέβην εἰς Σόφιαν καὶ τὴν 9ην Ἀπριλίου 1941 ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας. Αἱ πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἐκθέσεις μου εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου ἐξωτερικῶν.

Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Ἀθήνας (10 Ἀπριλίου 1941) μὲ ἐδέχθη ὁ πρωθυπουργὸς Ἀλέξανδρος Κορυζῆς, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐξέθεσα τὰ τῆς ἀποστολῆς μου.

Ἐξ ὧσων μοῦ ἀφηγήθη ἐκεῖνος τότε, γνωρίζω διὰ τὸ μεσολαβῆσαν διάστημα τὰ ἑξῆς:

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς προεδρίας τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Κορυζῆ, κάποια παρεξήγησις μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ στρατιωτικοῦ παρατηρητοῦ καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου μας Ἀλεξάνδρου Παπάγου, ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἀγγλον πρέσβυν νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Ἕλληνα πρωθυπουργὸν ἐὰν ἡ νέα κυβέρνησις ἦτο ἀποφασισμένη νὰ τηρήσῃ τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναλάβει ἡ κυβέρνησις Μεταξᾶ ἐναντι τῶν Ἀγγλῶν καὶ δῆ, ἐὰν ἡ Ἑλλάς, ἐν περιπτώσει γερμανικῆς ἐπιθέσεως, θὰ ἐζήτει τὴν ἀποστολὴν βρετανικῶν δυνάμεων. Ὁ Κορυζῆς ἀπήντησεν:

— Θὰ μελετήσω τὸν σχετικὸν φάκελλον καὶ θὰ σᾶς ἀπαντήσω.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ φακέλλου ὁ Κορυζῆς ἔλαβε γνώσιν τῆς μυστικῆς ἐγγράφου ἀνακοινώσεως ἐπὶ τῆς συνομιλίας μετὰ τοῦ Wavel καὶ Μεταξᾶ (Ἰανουάριος 1941), ἡ ὁποία εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὸν Ἀγγλον πρέσβυν.⁶

Ὡς θὰ ἐνθυμῆται ὁ ἀναγνώστης, διὰ τοῦ σημειώματος αὐτοῦ ὁ Μεταξᾶς ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ

6, Ἴδε σσ. 211-213 τοῦ παρόντος.

πλευρὸν τῆς Ἀγγλίας μέχρι πέρατος τοῦ πολέμου. Ἐνόμιζε, πάντως ὅτι, ἡ παρουσία ἀγγλικῶν ἐκστρατευτικῶν σώματος ἐν Ἑλλάδι θὰ ἀπετέλει πρόκλησιν ἐναντι τῆς Γερμανίας. Ἐὰν ὁμως ἡ Ἑλλάς ἐκινδύνευε ποτὲ ἐκ γερμανικῆς εἰσβολῆς, θὰ ἐδέχετο εὐγνωμότως τὴν ἀγγλικὴν βοήθειαν. Ὁ Μεταξᾶς θὰ ἐθεώρει ὡς ἐπικειμένην τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανῶν ἐὰν οὗτοι εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Βουλγαρίαν μὲ τάσεις καθόδου. Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει, ἡ ἀγγλικὴ βοήθεια θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τοῦλάχιστον 15 μεραρχίαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπεβιβάζοντο ὁμαδικῶς.

Τὴν ἐπομένην ὁ Κορυζῆς ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἀγγλον πρέσβυν ὅτι ἐνέμενεν εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ προκατόχου του, συγχρόνως δὲ διέταξε τὸν ἐν Λονδίῳ πρέσβυν μας Σιμόπουλον, νὰ ἐπιδώσῃ ἀντίγραφον τῆς ἀνακοινώσεως αὐτῆς εἰς τὸ Foreign Office.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἡ κυβέρνησις ἐπληροφορεῖτο περὶ σχεδιαζομένου ταξιδίου τοῦ Eden εἰς τὰ Βαλκάνια διὰ τὸν σχηματισμὸν κοινῶν μετώπου. Ὁ Eden παρεκλήθη, μέσῳ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοῦ πρέσβεως, νὰ μεταβῆ ἐν πρώτοις εἰς Τουρκίαν ἵνα ἐχωμεν, κατὰ τὰς ἐνταῦθα συνομιλίας, τὰς ἀπόψεις τῆς χώρας αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θέματος. Παρὰ ταῦτα, ὁ Eden ἀφίχθη πρῶτον ἐνταῦθα, ὑπὸ αὐστηρὸν incognito, καὶ μετέβη μετὰ τοῦ sir John Deal ἀπ' εὐθείας εἰς Τατόι, ὅπου ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Ὅταν εἶδε τὸν πρωθυπουργὸν, εἶπεν ὅτι ἦλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ καταστρώσῃ τὰς λεπτομερείας τῆς ἀφίξεως τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων ἐνταῦθα, κατόπιν τῆς ἐπικειμένης εἰσόδου τῶν Γερμανῶν εἰς Βουλγαρίαν, ἣν ἐθεώρει βεβαίαν. Ὁ Κορυζῆς παρετήρησε ὅτι ἀπέμενε νὰ καθορισθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀφιχθησομένων ἀγγλικῶν στρατευμάτων, συμφώνως μὲ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Μεταξᾶ. Ὁ Eden εἶπεν ὅτι οὐδὲν ἐγνώριζεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι ὁ συνοδεύων αὐτὸν ἀρχηγὸς τοῦ βρετανικοῦ ἐπιτελείου καὶ ὁ στρατηγὸς Παπάγος θὰ ἠδύναντο νὰ διευθετήσουν τὸ ζήτημα.

Εἰς τὴν σύσκεψιν, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ Τατόι, ἔλαβον μέρος, ἐκτὸς τοῦ Κορυζῆ, ὁ Βασιλεὺς, ὁ Eden, ὁ sir John Deal καὶ ὁ Παπάγος. Ὁ Κορυζῆς δὲν μοῦ εἶπε λεπτομερῶς τί διημείφθη, παρὰ μόνον ὅτι ὁ sir John Deal ὑπεστήριξε ὅτι αἱ τρεῖς μηχανοκίνητοι μεραρχίαι, τὰς ὁποίας ἦσαν